

GÁL ANDREA – SZIKORA KATALIN

A női sport fejlődésének ellentmondásai a 20. század első felében

DOI: <https://doi.org/10.56944/multunk.2024.2.1>

Bevezetés

Az 1896-tól szervezett újkori olimpiai játékok, miközben erősítették a sport társadalmi szerepét, egyre nagyobb teret engedtek a férfiak részvételének mind a sportágak számát, mind a versenyzési lehetőségeket tekintve. Ugyanakkor, miután az ókori hagyományokat felélesztő Pierre de Coubertin úgy gondolta, hogy a sportversengés kizárólagosan a férfiak territóriumára, az első modern kori játékokon a nők legfeljebb nézőként jelenhettek meg. A férfiak és a nők világa – mely szférák a hétköznapi életben is jelentős mértékben elkülönültek – a sportágakba való bekapcsolódás, de még inkább a versenyzés társadalmi elfogadottsága mentén is szétvált. A társadalmi viszonyok és tradíciók ugyanis egészen az 1850-es évekig megkérdőjelezhetetlenül felsőbbrendűnek ítélték meg a férfiakat, míg a nőket szinte teljes egészében kizárták az olyan alapvető tevékenységekből, mint a középfokú oktatás, a házon kívüli munkavégzés, illetve a szabadidős szórakozási formák többsége.¹ Amikor a 19. század utolsó éveiben megjelent a „modern nő” például egy kerékpározó hölgy formájában, számos kérdés fogalmazódott meg a különböző társadalmi körökben arról, hogy miként, mikor, kivel, milyen ruhában biciklizhetnek egyáltalán a nők, és megengedett lehet-e körükben a versenyzés. Az igazi veszélyt valójában nem maga a tevé-

¹ GÁL Andrea: A női sport fejlődése a XX. század elejétől napjainkig. In: SZIKORA Katalin (szerk.): *Sport a 20. században*. Testnevelési Egyetem, Budapest, 2021. 110.

kenység, hanem annak hatásai hordozták, hiszen a lányok és asszonyok eltávolodhattak az otthonuktól, megtapasztalhatták ezáltal azt a szabadságérzetet, melyet ez a mozgásforma tett lehetővé, már csak a hozzá igazodó könnyedebb öltözetnek – például a nehéz, hosszú szoknya helyett a buggyos nadrágnak – is köszönhetően.² A középosztálybeli nők, akik az elit szabadidős mozgásformáiban nem tudtak részt venni, ezzel nemcsak egy sportágat, hanem egy új közlekedési módot is találtak maguknak. Nem véletlen, hogy a korabeli orvosoktól számos negatív kritikát kapott a kerékpározás, hivatkozván annak káros hatásaira. A doktorok azonban feltehetően inkább a női viselkedés változásával kapcsolatos veszélyérzetük miatt emelték fel a hangjukat.³

Azon nézetek, melyek szerint a nők gyengébb fizikai adottságaik, törekenységük miatt alsóbbrendűnek tekintendők a sportban (kivéve a kevésbé megterhelő, könnyített, „lágyabb” mozgásokat), széles körben és hosszú időn keresztül uralkodtak. Mégis a középosztály hölgy tagjai egyre több sportágat űzhettek a saját köreikben: a tenisz, a golf, a netball, a lacrosse mellett tornáztak, úsztak, atletizáltak, tollaslabdáztak, korcsolyáztak, vagy éppen kriketteztek is, és köszönhetően az egyre praktikusabb ruházatnak, ezáltal a szabadabb mozgásnak, a sporthoz szükséges képességeik jelentősen fejlődtek.⁴ A sportolás mögötti motiváció azonban akkor volt a társadalom számára elfogadható, ha ezt az élvezet, a szórakozás, a társas élet, a test fizikai állapotának karbantartása vagy a testsúly kontrollálása jelentette, nem pedig a férfias versengés és küzdelem. Amint az a tenisz történetéből köztudott, bár Wimbledonban már 1884-ben rendeztek a programot „színesítő”, bemutató jellegű versenyt a nők számára is, ennek megítélése sem volt eltérő azoktól a korábbi domináns

² Antonella CAGNOLATI: Sport and Gender Matters in Western Countries: Bicycles, Dresses and Women's Emancipation. In: Gigliola GORI (ed.): *Old Borders and New Challenges*. Academia Verlag, Sankt Augustin, 2008. 80–88.

³ GÁL Andrea: I. m. 111.

⁴ Jennifer HARGREAVES: The Victorian Cult of the Family and the Early Years of Female Sport. In: Eric G. DUNNING–Joseph A. MAGUIRE–Robert E. PEARTON (eds.): *The Sports Process. A Comparative and Developmental Approach*. Human Kinetics Publishers, London–New York, 1993. 71–83.

véleményektől, miszerint a versengés nem való, sőt, egyenesen káros a női nemnek. A nemi sztereotípiák a természettudományi oldalról a nők gyengébb fizikai teljesítőképességével, míg társadalmi aspektusból a nemekhez kötődő viselkedésformák tradícióival voltak kapcsolatosak.

A feminista mozgalmak születéséig csupán néhány reformer adott hangot annak a meglátásának, hogy a nők sportolhatnak is anélkül, hogy ez a hagyományos feminin szerepeket és kötelezettségeket – úgymint az utódok kihordása, felnevelése, a család ellátása a házimunkával – veszélyeztetné. Sőt, ezzel összhangban a rendszeres fizikai aktivitásuk és szabad levegőn végzett testmozgásuk mellett az az aggodalom szólt leginkább, hogy a rossz egészségi állapotú generációk gyenge utódok világra hozatalára lesznek csak képesek. Vagyis a sport mellett szóló legfőbb érv is a hagyományos nemi szerepeket erősítette meg. Ezt mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind Angliában felismerték, miként azt is, hogy az edzetlen, törekeny test a gyermeknevelés és a házimunka elvégzése előtt is akadállyá válhat. Ennek köszönhetően a 19. század közepén elsősorban a nőiskolákban kezdték bevezetni a lányok számára a gimnasztikai gyakorlatokat és a mérsékelt terheléssel járó sportokat magába foglaló testi nevelést. Az Egyesült Államokban 1861-ben alapított *Institute of Physical Education* falai között pedig megkezdődött azoknak a női testnevelő tanároknak a képzése, akik aztán a le-téteményesei lettek a sport terjesztésének és népszerűsítésének. A következő időszakban az Atlanti-óceán mindkét partján több lehetősége nyílt az iskolákban és a főiskolákon az egyre nagyobb számú női diáknak arra, hogy testnevelésben vehessen részt, amely elsősorban a svéd gimnasztikára épült, de népszerű volt a tenisz és az 1892-ben a Massachusetts állambéli Smith College-ben bemutatott kosárlabdázás is.⁵ Utóbbi még érdekesebbé tette a sportolást, hiszen megízleltette a nőkkel a versengés izgalmát, ugyanis osztályok, csoportok, majd oktatási intézmények játszottak egymással mérkőzéseket. Amint Mary-Lou Squires írja, a sport azért nyerhetett relatíve gyorsan teret ezekben az intézmé-

⁵ GÁL Andrea: I. m. 112.

nyekben, mert olyan elméletek születtek és kaptak támogatást az orvosok részéről, mint például amelyet dr. Edward C. Clarke publikált 1875-ben. Ebben azt a meggyőződését vetette papírra, miszerint a test egyik részének intenzív használata elvonja az energiát a másiktól, így, ha egy nő megerőltető tanulmányokat folytat, a méhe elsorvadhat és ezáltal sterillé válhat. Az 1840-es évektől szórványosan megjelenő, nagyrészt a családi örökség révén tehetős hölgyek által alapított, illetve támogatott főiskolák ezért igyekeztek egészséges életmódot biztosítani a tanítványaiknak, benne a testneveléssel, melynek nemcsak egészségügyi, hanem szociális hasznosságot is tulajdonítottak.⁶ A sportolás ekkor tehát egyre több – de valójában így is kevés számú, a felsőbb társadalmi rétegekből érkező – nő számára vált elérhetővé, olyan célok és érzéseket generálva bennük, amelyeket korábban nem tapasztalhattak meg: a saját (sport)teljesítmény iránti nagyobb igényt, az együttműködést nőtársaikkal a közös sikerért, a győzelem örömét vagy a vereség tisztességes elviselését. A diáklányok belevetették magukat a játékba, szó szerinti és átvitt értelemben is.⁷ Mégis, éppen a versengés volt az, ami a női sport fejlődésében a legtöbb ellentmondáshoz vezetett a 19. század végén, valamint a 20. század első évtizedeiben.

A női sport debütálása az olimpiai játékokon – nagy siker, de kis előrelépés

A már említett Pierre de Coubertin véleménye a nők esetleges olimpiai részvételéről jól érzékelteti, miként lehetett többféle indokkal magyarázni a hölgyek versenyzésének elutasítását. A báró egyrészt azon az állásponton volt, hogy küzdelmük nem esztétikus, mert testük eleve nem képes az erős megterhelés el-

⁶ Mary-Lou SQUIRES: Sport and the Cult of „True Womanhood”: A Paradox at the Turn of the Century. In: Reet HOWELL (ed.): *Her Story in Sport: A Historical Anthology of Women in Sports*. Leisure Press, New York. 1982. 101–106.

⁷ Margaret A. COFFEY: The Modern Sportswomen. In: John T. TALAMINI–Charles H. PAGE (eds.): *Sport & Society. An Anthology*. Little, Brown and Company, Boston–Toronto. 1973. 277–286.

viselésére sem fizikai, sem pszichés értelemben, így feltételezte, hogy a nézők szeme láttára omolnának össze a veszélyes megérőltetéstől. Ugyanakkor hangsúlyozta azt is, hogy az olimpiai játékokat meg kell őrizni a férfiaknak, tehát nem szabad a nőknek lehetőséget adni arra, hogy a futó- vagy a labdarúgópályán versengve csökkentsék az esemény rangját. Annak ellenére, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság feljegyzései titokban maradtak, feltételezhető, hogy ezzel ellentétes vélemények is megfogalmazódtak arra vonatkozóan, hogy a nők versenyezzenek-e a játékokon. Talán ennek (is) köszönhetően az 1900-as párizsi programban a huszonnégy, műsoron lévő sportágból ötben (golf, tenisz, lovaglás, krikett, vitorlázás vegyes szám) már indultak nők, de még inkább annak, hogy a báró hazájának kormánya kevés érdeklődést mutatott az esemény iránt, mely a Világkiállítással egyszerre zajlott. Nem voltak megfelelő létesítmények, ennek köszönhetően a versenyeket különböző helyszíneken bonyolították, egyeseket Párizstól messze, emiatt úgy tűnt, hogy valójában csekély a valódi kontroll a megrendező számok felett. A helyi szervezőbizottság pedig női versenyeket is beillesztett a programba, és a Világkiállítás vagy éppen a vakációjuk kapcsán ott tartózkodó hölgyek némelyike részt vett ezeken. Az első női olimpiai bajnoknak a teniszversenyeken egyéniben és vegyes párosban (Reginald Doherty oldalán) is győztes angol Charlotte Coopert tekinti a sporttörténelem, valójában azonban a Svájc színeiben versenyző Hélène de Pourtalès volt az, aki az időrendben korábbi vitorlásversenyen csapattagként arany- és ezüstérmet szerzett. A sportágak egyike sem veszélyeztette a nőies megjelenést és viselkedést, hiszen a ruházat maradt tradicionális, test test elleni küzdelemre pedig nem volt szükség.

A következő, 1904-es olimpiát az Amerikai Egyesült Államokban, St. Louisban tartották, szintén egy időben a Világkiállítással. A helyi szervezőket az a James Edward Sullivan irányította, aki kifejezetten ellenséges volt a női sporttal szemben, azt csak szabadidős tevékenységként fogadta el, mert morálisan megkérdőjelezhetőnek tekintette a nők versenyzését. Az egyébként is zűrzavarosnak titulált játékokon számos

versenyszámot ad hoc módon rendeztek, melyeket a NOB később hivatalosan nem is fogadott el. Az íjászat volt az egyetlen sport, amelyben a nőket – akik mindannyian amerikaiak voltak – engedték ezen az eseményen versenyezni, de csak bemutató jelleggel, s ezen felül női ökölvívó bemutatót is tartottak. Talán még ez utóbbinál is érdekesebb tény, hogy miután az indián rezervátumokban élő fiatal lányok számára a közel tízéves múltra visszatekintő kosárlabdajátékot a társadalmi integráció hatékony eszközünek tekintették, ezen az olimpián szintén bemutatóként mérkőzést rendeztek a részvételükkel.

Négy évvel később, Londonban a szervezőbizottság elhatározta, hogy megpróbálja a nők részvétele körüli vitát rendezni, ami a program bővüléséhez vezetett: a tenisz, az íjászat és a műkorcsolya sportágakban szerepelhettek a hölgyek, bár a résztvevők többsége brit volt. Nem véletlenül, hiszen ezek a sportok ott már komoly hagyományokkal rendelkeztek. A játékokkal egy időben az úszás sportág pártolói megalakították a Fédération Internationale de Nation Amateurs (FINA), amely szervezet prioritásként kezelte a nők részvételét, s aminek köszönhetően a következő, 1912-es olimpián a versenyszámaik bekerültek a programba. Ez persze nem aratott osztatlan sikert, hiszen többen, például még feminista nők is tiltakoztak az ellen, hogy a hölgyek nyíltan felfedjék a testüket a férfitekintet előtt. Ennek ellenére több mint negyvenen versenyeztek a 100 és 4×100 méteres úszásban, valamint műugrásban. A stockholmi történésekhez tartozik még az a tornászbemutató, melyet kétszázharminchat skandináv fiatal tartott, talán azért is, hogy megváltoztassa sokak véleményét a női test gyengeségéről és törékenységéről, valamint arról, hogy a versengés minden esetben szeméremsértő pozitúrákba kényszeríti a hölgyeket.⁸

Az első világháború megszakította a modern kori olimpiák sorozatát, melyeken a nők, bár debütálásukkal történelmi tettet vittek véghez, csak a kezdeti lépéseket tudták igazán megtenni, szereplésüket továbbra is a feminitáshoz kapcsolódó nemi szte-

⁸ Allen GUTTMANN: *Women's Sports: A History*. Columbia University Press, New York, 1991. 163–164.

reotípiák, főleg a versenyzéssel kapcsolatos ellenkezés fogta viszsza. Mindez jól érzékelhető azokban az álláspontokban, amelyek az európai országokban, illetve a tengerentúlon, elsősorban az Amerikai Egyesült Államokban jelentek meg a 20. század első évtizedeiben.

Európai erőfeszítések a női versenysport kiterjesztéséért

A női sportolók olimpiákon való minél szélesebb térnyerésében a francia Alice Milliat érdemei egyedülállók. A nantes-i születésű tanító és fordító a sportolást tekintette hobbijának, ami abban az időben nemhogy megszokott nem volt, de egyenesen szemben állt a nőiességre vonatkozó társadalmi normákkal. Milliat először tagja, majd elnöke lett a párizsi Fémina Sport egyesületnek, mely meghatározó szerepet játszott abban a hosszú kampányban, amely a női atlétika olimpiai műsorba való felvételéért zajlott. Végül azonban egy férfi, az International Sporting Club Monaco elnöke volt az, aki ezért az első gyakorlati lépést megtette azáltal, hogy felismerte: jó lehetőség a kis hercegségnek, ha a felső osztálybeli sportolónőket „egybegyűjtve” megrendezi az első női olimpiát. A játékok 1921. május 25-én kezdődtek, a résztvevők Angliából, Olaszországból, Norvégiából, Svájcban és Franciaországból érkeztek, köztük a világ akkori leggyorsabb hölgyével, Mary Linesszal. Az atlétika és a kosárlabda voltak az esemény fókuszában, de egy tornabemutató is szerepelt a záróünnepség programjában.⁹ A hölgyek versengésének sikere bizonyította a női sport olimpiai szerepeltetését változatlanul ellenző Coubertin bárónak, hogy a közönség részéről is van erre érdeklődés. Közben Milliat az 1917-ben alapított Francia Női Sportszövetség elnökévé avanszált, és sikeresen szervezett nemzeti bajnokságot gyeplabdában, labdarúgásban, kosárlabdában, valamint úszásban, emellett azért küzdött, hogy a nők több sportágban is versenyezzenek az olimpiai játékokon. Miután azonban még a népszerű atlétika sem került be a programba,

⁹ Uo. 166.

sőt Pierre de Coubertin 1920-ban még azt is felvetette, hogy az 1924-es játékokon egyáltalán ne legyenek női versenyek, Milliat, aki kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal, valamint sportvezetői tapasztalattal egyaránt rendelkezett, 1921-ben létrehozta a Nemzetközi Női Sportszövetséget (Fédération Sportive Féminine Internationale, FSFI). Ennek égisze alatt további női olimpiákat rendeztek, egészen 1924-ig. Alice Milliat-t a Nemzetközi Olimpiai Bizottság perrel fenyegette az olimpia kifejezés használata miatt, ezért ő World Games-re keresztelte át a nők sportjának legnagyobb versenyét. A női atlétika növekvő népszerűségének „veszélyére” – amit az 1922 áprilisában Párizsban, majd 1926 tavaszán Göteborgban megtartott női világjátékok sikere, emelkedő nézőszáma is jól érzékeltetett – a Nemzetközi Atlétikai Szövetség (International Amateur Athletic Federation, IAAF) svéd alapítója és elnöke, Sigfrid Edstrøm úgy reagált, hogy felállított egy speciális bizottságot, mely leült tárgyalni az FSFI képviselőivel. A hölgyek beleegyeztek abba, hogy a továbbiakban az IAAF irányítsa a női atlétikát, cserébe pedig azt az ígéretet kapták, hogy javasolni fogják a NOB-nak a női versenyszámok integrálását a következő és a további olimpiák műsorába – a „további” kifejezést a passzusból később törölték. A NOB kongresszusa végül szavazati többséggel elfogadta öt női atlétikai szám felvételét az 1928-as amszterdami játékokra. A hölgyek így versenyezhetek magasugrásban, diszkoszvetésben, a 100 méteres, a 4×100 méteres és a 800 méteres síkfutásban.¹⁰ Ez azonban megint csak részben jelentett sikert, hiszen utóbbi szám után a kimerült, földön fekvő és levegőért kapkodó résztvevők látványa mintegy „biológiai bizonyítékot” szolgáltatott az olimpia mozgalom női sportot nem támogató tagjainak.¹¹ A következmények ugyan visszavetették a fejlődést, de azt is meg kell jegyezni, hogy ezen az eseményen a női úszók, műugrók, vívók, tornászok és atléták – az összes résztvevő 9,6%-át alkotva – már közel háromezren voltak. Ez a szám még magasabb is lehetett volna, ha a brit hölgyek nem bojkottálják az olimpiát a nők előtt nyitott sportágak

¹⁰ Uo. 168.

¹¹ Jennifer HARGREAVES: *Sporting Females. Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sports*. Routledge, London–New York, 1994.

alacsony száma miatt. Ők azt sem tartották elfogadhatónak, hogy a sportversenyeken a nemek együttesen vegyenek részt – amelynek hagyományai voltak a vitorláslegénység összeállításánál, illetve a lovas csapatversenyeken –, mondván, a döntéseket akkor is a férfiak hozzák. Mindez azt jelzi, hogy maguk a nők is megosztottak voltak abban a tekintetben, miképpen képzelik el valójában a női sport jövőjét.

Milliat-t azonban továbbra sem tántorította el semmi attól, hogy női világbajnokságokat is rendezzen az olimpia mintájára négyévente. A sikeres 1922-es, majd az 1926-os események után Prágában került sor a versenyre, ahol újra indulhatott az első világháború vesztes országait ért szankciók miatt korábban kimaradó Németország, amelynek versenyzői számos győzelmet arattak. Ekkor már magyar sportolónők is feltűntek a tizenhét országból érkezett kétszázötvennégy induló listáján. Bár a legnagyobb sztár, a lengyel (az USA-ban később Stella Walsh néven élő) Stanisława Walasiewicz három aranyérme önmagában is szenzációt keltett, de az még inkább, amikor az évtizedekkel későbbi halálakor a boncolás kiderítette, hogy valójában férfi volt.¹² A NOB mindeközben szorgosan „munkálkodott”: 1929-ben megszavazták a női atlétikai számok kivonását az 1932-es Los Angeles-i játékokról. Ez ellen azonban éppen egy amerikai sportdiplomata, Gustavus Kirby emelte fel sikerrel a hangját, és érte el azt, hogy az 1932-es olimpián végül ott lehettek az atlétanők. A következő, egyben utolsó női világbajnokságokat pedig 1934-ben Londonban tartották meg, ahol a versenyszámok köre immáron csapatsportágakkal is bővült: a hölgyek nemcsak kosárlabdázhattak, hanem kézilabdában és labdarúgásban is megmutathatták magukat.¹³

Az 1930-as évek ambivalens eredményeket hoztak a női sportban. Jól érzékelteti ezt az is, amikor 1936-ban, az IAAF kongresszusán megegyeztek egyrészt azon világcsúcsok hivatalos regisztrálásáról, amelyeket korábban az FSFI jegyzett fel, másrészt egy bővebb atlétikai program felvételéről az 1936-os berlini olimpia műsorába. A férfiak alkotta testület azonban az ígéretét nem tar-

¹² Allen GUTTMANN: I. m. 169.

¹³ Inside the Games. The inside track on world sport. Forrás: <https://www.insidethegames.biz/> (Letöltve: 2024. 05. 19.)

totta be, néhány rekordot regisztrált, másokat viszont nem, a női program pedig nem bővült ki. Amikor Alice Milliat erre azzal reagált, hogy szándékában áll megrendezni az FSFI által szponzorált női világbajnokságokat, az IAAF csak Európa-bajnokságként volt hajlandó azt elismerni. Az egyenlőtlen küzdelmekbe belefáradt női sportvezetők lendülete megtört, a Nemzetközi Női Sportszövetség feloszlott, Alice Milliat pedig visszavonult a sportpolitikából.

Összességében az 1900 és 1930 közötti időszakban Európa országaiban a női sportversenyekkel kapcsolatos pozitív és negatív vélemények országról országra és régióról régióra változtak, de jellemzően a városokban, illetve az urbanizáltabb területeken volt nagyobb támogatottsága a női sportnak. Ugyanakkor az ellenállás néha még a legprogresszívebb országokban is erős maradt. A nők sportjának ambivalens megítélését például az egyházak, köztük a római katolikus egyház felfogása is mutatja: habár engedélyezték a kolostorokban a női tornát, és testi nevelésként néhány lágyabb sportmozgást is műveltettek Isten szolgálólányaival, de határozottan elítélték a mértéktelenséget és az illetlenséget, ami nézőpontjuk szerint a versengés óhatatlan velejárója volt. 1927-ben Németországban több olyan női tornafesztivált töröltek püspöki kívánságra, amelyek férfi nézők jelenlétében zajlottak volna. A német papok így is meglehetősen megengedőek voltak a francia, olasz vagy éppen lengyel társaikhoz képest. Az európai iskolákban a nők testnevelését nemcsak az egyházi, hanem az orvosi meglátások is jelentősen befolyásolták, mégis az, hogy a modern európai sport már intézményesedett az egyre szaporodó privát sportkluboknak köszönhetően, és ezek szekuláris jellegűknél fogva támogatóan tekintettek a női sportra, pozitívan hatott e területre. Számos angol, francia és német sportklub lelkesen szervezett komoly női versenyeket. Azok az urak és hölgyek, akik edzőként tevékenykedtek, többségében önkéntesek voltak, akik sportszeretetükből fakadóan a saját idejüket és energiájukat fordították tanítványaikra. A trénerek egy része azonban továbbra is azon a véleményen volt, hogy az agresszív versenyzés maszkulin jellegű, így nem való a nőknek.¹⁴

¹⁴ Allen GUTTMANN: I. m. 155.

Bár Franciaország adta a korszak egyik leghíresebb sportolóját, Suzanne Lenglet – a többszörös wimbledoni bajnok teniszező kétszázhetven mérkőzéséből kétszázhatvankilencet megnyert –, Coubertin báró hazájában alacsonyabb volt a női sportolók száma, mint Németországban, ahol az iskolákban, az egyetemeken, valamint a sportklubokban is komoly lehetőségük adódott a versenyzésre. A különbség abban is megnyilvánult, hogy mind Franciaországban, mind Angliában a századfordulót követő időszakban jó néhány felső- és középosztálybeli hölgy kapcsolódott be a versenyekbe, melyekhez később egyre többen csatlakoztak. Ugyanakkor mégsem ők, hanem az alacsonyabb társadalmi rétegekhez tartozók alkották a sportolók többségét, akik nagy nemzetközi sportfesztiválokra szerepelhettek. A középosztálybeli versenysportolásnak volt költsége, amely a díjazásban sem térült meg, a munkássportban pedig ebben az időszakban a versenyszemlélet ideológiai okokból inkább ellenzett, mintsem követendő volt, illetve annak anyagi fedezete is hiányzott.¹⁵ A versenyzés tehát egyben egy társadalmi törésvonalat is jelzett.

Németországban a munkás sportolókat tömörítő Arbeiter Turn- und Sportbund az 1920-as években százezer nőt tudhatott a tagjai között, akik élvezték a sportolás adta szabadságot és lehetőségeket, míg a legtehetségesebbek versenyezni is szerettek volna – főleg az egyedülálló, egyéb hagyományos női feladatok által még nem kötött nők. A szocialista sportszervezet, többé-kevésbé túljutva a kezdeti, versenyzés iránti ellenszenvén – amely általuk kapitalista, rekordhajhász burzsoá tevékenységnek minősült –, készen állt arra, hogy ne csak nemzeti, hanem nemzetközi szinten is versenyeztesse a lányokat. 1925-ben Frankfurtban megrendezték a munkások olimpiáját, amely újabb kihívást jelentett a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak, hiszen miközben azon hezitáltak, beengedjék-e a női atlétikát a játékokra, az ilyen néven futó harmadik, antwerpeni találkozót hirdető plakáton a szervezők egy fiatal, diszkoszt vető nőt jelenítettek meg.

¹⁵ Lásd bővebben KORMÁNY Ákos: „A sport úri passzió, nem való a munkásságnak!” A magyar szervezett munkásmozgalom sportideái a 20. század első felében című tanulmányát. *Múltunk*, 2023/2. 104–142. DOI: <https://doi.org/10.56944/multunk.2023.2.5>

Nem Németország volt az egyetlen európai állam, melyben a munkások megalakították a saját sportszövetségüket. Ugyanez történt például Finnországban, ahol az 1920-as években a középosztálybéliek elítélték a nők körében a fizikailag megerőltető versenyzést. Vezető újságírók és testnevelő tanárok emelték fel a hangjukat kórusban a nők versengése ellen, így nem is képviseltették hazájukat női atlétákkal az 1928-as, sem az 1932-es olimpián. Ezzel szemben a finn munkás sportklubok ugyan alacsony létszámú, viszont sikeres női csapattal szerepeltek a frankfurti munkásolimpián.

Angliában és Franciaországban csak elenyésző számú lány vagy asszony versenyzett az államilag támogatott Brit Munkások Sportszövetsége, valamint a hasonló francia szervezet által rendezett versenyeken, miután a kluboknak is csekély arányban voltak nőtagjai. Határozottan és élesen kritizálták a női sportszervezeteket, de azokat az újságokat is, amelyek a különböző kozmetikai termékek reklámozásához női sportolókat használtak fel. Az viszont közös volt mindhárom említett országban, hogy a nők elégedetlenek voltak a sportszervezeten belüli helyzetükkel, és úgy gondolták, hogy erősen gátolja részvételüket a sportéletben a férfiak női sportról alkotott ítélete.¹⁶ Az Amerikai Egyesült Államokban uralkodó, női versenysportot övező viszonyokkal összehasonlítva azonban kétségtelen, hogy az európai nők lényegesen jobb helyzetben voltak, mint a tengerentúlon élő társaik.

Versenyllenes mozgalmak az USA női sportjában

Az Egyesült Államokban csakúgy, mint az európai társadalmakban, főként orvosi véleményre alapozva a közvélemény negatívan ítélte meg a nők versenyszerű sportolását, mert úgy vélték, az veszélyezteti az egészségüket és a képességüket a gyermekszülésre.¹⁷ A női testnevelő tanárok képzésével ugyan-

¹⁶ Allen GUTTMANN: I. m. 162.

¹⁷ Victoria SHERRON: *Encyclopedia of Women and Sports*. ABC-CLIO, Santa Barbara, 1996. 95–97.

akkor megteremtették annak a lehetőségét, hogy a 19. század második felében megjelenő női egyetemeken alkalom nyíljon a lányok számára elsősorban a szabadidős sportra, de bizonyos fokig versenysportra is. A New York állambeli Vassar College 1866-ban létrehozta a saját baseballcsapatát, a kaliforniai Mills College Oaklandben, 1872-ban saját versenyt rendezett, három évvel később az Illinois állambéli Springfieldben pedig két női baseballcsapat már fizető nézők előtt játszott egymás ellen.¹⁸ Ugyanakkor komoly vita folyt a tanárok között is arról, hogy megengedhető-e a hölgyeknek a fizikailag, valamint lelkiileg egyaránt megterhelő versenysport, és mennyire károsíthatja az a gyermekszüléshez szükséges szerveket. Az anyaság egyébként nem csak a sporttal kapcsolatosan lett központi kérdés: a 19. század végén jelent meg az amerikai közbeszédben a fehér protestánsok csökkenő születésszámához kapcsolódó válságdiskurzus, a kulturális fölény elvesztésétől való félelem, a bevándorlásellenes retorika. Így ugyanannak az éremnek a másik oldala mellett is sokan érveltek, miszerint a női testnevelés már csak azért is hasznos, mert az edzettebb testű nők erősebb gyermekeket szülnek. Például Dudley Sargent, a Harvard Egyetem orvosprofesszora testi kultúra (a testnevelés korai elnevezése) órákat hirdetett nők számára, 1881-ben pedig megnyitotta a saját iskoláját is, ahol többféle, súlyemelésre alkalmas eszközt használt, valamint edzőket foglalkoztatott.

A Pennsylvania államban fekvő Bryn Mawr College-ot kifejezetten nők számára alapították, és hallgatói 1901-től kezdődően kipróbálhatták a baseballt, a gyephokit és az atlétika versenyszámain. A legtöbb egyetem azt a gyakorlatot követte, hogy két vagy több intézményből állított össze csapatokat, elkerülve ezáltal az iskolák közötti rivalizálást, a túlzott érzelmeket gerjesztő szurkolói magatartást és a személyes ellentéteket. Az események sokszor teázással és piknikkel is kiegészültek, így a sportoló nők ezeket inkább társadalmi eseménynek, mintsem versenynek tekintették.¹⁹

¹⁸ Gerald R. GEMS–Linda J. BORISH–Gertrud PFISTER: *Sports in American History*. Human Kinetics, Champaign, IL. 2008.

¹⁹ Uo. 213–214.

A kerékpározás, a golf és a tenisz fejlődése forradalmasította a női divatot itt is, csakúgy, mint Európában. A mozgást akadályozó abroncsos szoknyát felváltotta annak rövidebb és könnyebb változata, a nadrágszoknya és a nadrág. Ez azonban sokszor nem nyerte el a férfiak, sőt számos nő tetszését sem, akik ferde szemmel nézték a hölgyek „férfias” öltözködését és ezáltal a sportban való részvételüket. A kaliforniai May Sutton rövid szoknyában és rövid ujjú felsőben nyerte meg 1904-ben az amerikai teniszbajnokságot egyesben, a következő évben pedig első amerikai nőként Wimbledonban is győzelmet aratott.²⁰ A tradícióktól eltérő ruházat azonban még hosszú évekig a női versenysportot ellenzők táborának legfőbb érve volt, erős hatást gyakorolva ezekkel az amerikai nők olimpiai szereplésére.

A zavaros rendezésű 1900-as párizsi játékokon a chicagói Margaret Abbott megnyerte azt a golfversenyt, amit a Világkiállítás részeként rendeztek; hivatalosan ő az Amerikai Egyesült Államok első női olimpiai bajnoka. Lehetséges, hogy a teniszben is az USA adhatta volna a győztest, de az amerikai nők valójában nem vettek részt sem akkor, sem a további játékokon (1924-ig volt a sportág az olimpia programjában), ami nyilvánvalóan a States Lawn Tennis Association (USLTA) konzervatív felfogásának volt köszönhető, mintsem az USA Olimpiai Bizottságának, hiszen férfiak indultak a versenyen. Négy évvel később, St. Louisban az íjászatban Lida Scott Howell három aranyérmét nyert, mellyel ő is sporttörténelmet írt.

1908-ban a versenyprogram része lett a műkorcsolyázás, míg tornában, úszásban és műugrásban bemutatókat tartottak a hölgyek, de az amerikai sportolónők egyikben sem vehettek részt, mert az USA Olimpiai Bizottsága határozatot hozott, miszerint nem állít ki versenyzőt olyan számokban, amelyekben a nők nem hosszú szoknyában szerepelnének. Feltehetően az Amateur Athletic Union (AAU) nyomására – amely 1914-ben átvette a női úszás népszerűsítésének és szervezésének feladatát – 1920-ban az Amerikai Egyesült Államok delegációja tizenöt női úszóval és két műkorcsolyázóval érkezett az antwerpeni játékok-

²⁰ Uo. 216.

ra. Ez azért is volt jelentős momentum, mert Charlotte Epstein, az úszók menedzsere és edzője tulajdonképpen azt a csapatot vezette, amely első ízben kapott teljes jogú státuszt a nemzeti olimpiai küldöttségben.²¹

Az olimpián való részvétel valójában az első lehetőséget jelentette az amerikai nők számára, hogy a nemzetközi szinten versenyezzenek. A nagy nyilvánosság, amelyet a játékok kaptak, egy hosszú távú és állandó terepe lehetett annak, ahol a hölgyek demonstrálhatják hazájuknak és a világnak: fizikailag és pszichésen is alkalmasak a megerőltető aktivitásra, emellett lenyűgöző képességekkel rendelkeznek. Az amerikai nők által elért sikerek szintén jó hatással voltak sportjuk megítélésére, a közvélemény azonban mégsem volt egységesen támogató, különösen az 1920-as években.²² Sőt, amikor a sporttörténeti könyvek ezt az időszakot tárgyalják, a nők olimpiai részvétele, vagy éppen kifejezetten a versenyzés elleni protestálás korszakának titulálják az évtizedet, mely az európaiaktól jellegzetesen eltérő és igen érdekes epizódot ékel a női sport fejlődésének folyamatába. E mozgalmak képviselői döntően a férfi és a női testnevelők közül kerültek ki, akik ellenállása akkor manifesztálódott legerősebben, amikor az amerikai atlétanők 1928-as, amszterdami olimpián való versenyzése került terítékre. Filozófiájuk azon alapult, hogy az ott indulóknak nyilvánvalóan hosszas és intenzív edzőmunkát kell végezniük, de mindez csak néhány nagyon jó képességű nőt érint, így nem rájuk, hanem a sok ügyetlen és sportban képzetlen lányra kellene elsősorban figyelmet fordítani. Másrészt maguk a testnevelők sem voltak biztosak abban, hogy a nők rendelkeznek a magas szintű versenyzéshez szükséges fizikai és érzelmi állóképességgel. Ethel Perrin így ír erről 1928-ban: „A lányok nem alkalmasak ugyanarra a sportban, mint a fiúk. Nem lehet elhanyagolni azokat a biológiai különbségeket, amelyek a fiúk és a lányok között vannak, hacsak nem akarjuk az olimpia oltárán

²¹ Ellen. W. GERBER–Jan FELSIN–Pearl BERLIN–Waneen WYRICK: *The American Woman in Sport*. Addison-Wesley, Boston, 1974. 138–139.

²² Uo. 136.

feláldozni az iskolás lányokat. A lányok az intenzív terhelés alatt darabokra esnek.”²³

Más prominens férfi testnevelő tanárok is meg voltak győződve arról, hogy az olimpiai részvétel a nőiességre rossz hatással lenne, tehát valójában fenntartás nélkül el lehet ítélni a lányok belépését azokba a versenyszámokba, amelyek jellegüknél fogva maszkulin fizikai képességeket és viselkedésbeli megnyilvánulásokat igényelnek.

Az ideológiai érvelés mellett az is befolyásolta az atléták lehetőségét, hogy 1922-ben az amerikai női sport képviselői – Mrs. Herbert Hooverrel (későbbi First Lady, 1929–1933) az élükön – támogatták a National Amateur Athletic Federation (NAAF) létrejöttét. Ez a szervezet, tagjai közt számos testnevelővel, ellenezte a sportéletben egyre jobban elterjedő professzionalista szemléletet, és az átlagpolgár szabadidősportjának fejlesztését hangsúlyozta.

A szervezet női tagozata elfogadott egy tizenhat pontos javaslatot, ami a következő évtizedekben jelentős hatást gyakorolt a női sportélet alakulására. Ez nem „szó szerint” ellenezte a női egyetemi és versenysportot, de a testnevelők véleményét erősítve a hangsúlyt a szabadidősportra helyezte. Emellett a vezetők azért is helytelenítették a versenyeket, mert azt üzleti jellegűnek (profizmus) tartották, mely „kihasználja” a sportolót, és csak az eredményekre fókuszál.²⁴ Ráadásul úgy vélték, hogy a sport érzelmileg túl megterhelő a nőknek. Emiatt, illetve a ruhavissellett kapcsolatos kritikájuk következményeként a különböző női versenyszámok olimpiai programban való megjelenése és az amerikai nők szereplése között időben néhol többéves vagy akár évtizedes különbség is volt. Azokat a sportágakat, amelyek nagy állóképességet igényeltek (például kajak-kenu), vagy a testi épség megőrzésére kockázatot jelenthettek (éjszakai sífutás), szintén nem támogatták az USA-ban, így hiába szerepelhettek volna a nők a nemzetközi versenyeken, nem tudtak ezekre kellően felkészülni. Azokban a sportokban pedig, amelyekben a két

²³ Ethel PERRIN: „Athletics for Women and Girls”. *Playground*, 1928/17. 658–661.

²⁴ Ellen GERBER: The Controlled Development of Collegiate Sport For Women, 1923–1936. *Journal of Sport History*, 1975/1. 1–28.

nem együtt alkothatott csapatot (így a vitorlázásban), néhány nő már korábban is bekerült az egységekbe.²⁵ Mindemellett az olyan sportágak női szakága fejlődött látványosan ezekben az évtizedekben, amelyeket a magántőke anyagilag támogatott. Ilyen volt a tollaslabda, a gyeplabda, a lovassportok és a bowling.

A fentiekből egyértelművé válik, hogy Alice Milliat a női versenysport kiterjesztéséért folytatott küzdelmében nem számíthatott az Egyesült Államok sportszervezeteire és (férfi) sportvezetőire. Az Amerikai Atlétikai Szövetség Női Szekciója szintén ellenezte a nők élsport szintű versenyzését. Ők is tartottak attól, hogy a férfiak sportjára egyre inkább jellemző kommercializálódás a hölgyeknél is teret nyer majd, ami maga után vonja a rekordok túlértékelését és a sportolók kizsákmányolását.²⁶ Ezért a saját kezükben akarták tartani a női sport irányítását, és ellenezték, hogy az amerikai versenyzőnők részt vegyenek a női világtételek eseményein, illetve az 1928-as, majd az 1932-es olimpiai játékokon. Az 1932-es Los Angeles-i olimpia előtt – a már tárgyalt 1928-as 800 méteres síkfutás „hatásaira” utalva – hivatalosan is tiltakoztak a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnál a női atlétikai számok megrendezése ellen. Ehelyett egy alternatív fesztivált terveztek, amelyen a kifejezetten szórakozás céljából űzött szabadidős sportot, mint a mindenki számára részvételt biztosító formát favorizálták volna a kevesek számára elérhető, magas szintű versenysporttal szemben. Komoly szerepet tulajdonítottak annak is, hogy az iskolai oktatásban a képzett női testnevelők a sportolás, azon belül főként a csapatjátékok segítségével fejlesszék a lányok személyiségét és szocializációjuk hatékonyságát.

Az amerikai nők testnevelésének irányítói egyfelől meghaladták a korukat azzal, hogy kritikusan fogadták, sőt elutasították a szervezetet túlzottan igénybe vevő versenysportot, és helyette a rekreációs sportot népszerűsítették, másfelől viszont ezzel visszafogták a női versenysport fejlődését és a nők olimpiai szereplését. Emellett azt is fontos hangsúlyozni, hogy az atlétikát az

²⁵ Ellen. W. GERBER–Jan FELSHIN–Pearl BERLIN–Waneen WYRICK: I. m. 143–144.

²⁶ Paula WELCH–Margaret COSTA: A Century of Olympic Competition. In: Margaret COSTA–Sharon R. GUTHRIE (eds.): *Women and Sport: Interdisciplinary Perspectives*. Human Kinetics, Champaign, Ill., 1994. 123–138.

alacsony társadalmi státuszú, munkásosztálybeli, illetve a fekete nők tevékenységének tekintették, mellyel nyíltan az amerikai társadalom hierarchikus megosztottságának tényét erősítették. A szegregáció megnyilvánulásának ugyanakkor az olimpia is lehetett a színtere: 1932-ben, Los Angelesben az első fekete amerikai csapattagokat, Tidye Pickettet és Louise Stokest nem engedték indulni a váltófutásban, hiába kerültek be a válogatottba.²⁷

A korábban már említett Gustavus Kirby mint a NAAF elnöke és az IAAF amerikai képviselője a versenyző nők mellett állt ki, bojkottal fenyegetve a férfi atléták szereplését Los Angelesben, amennyiben a nőket nem engedik ott versenyezni.

Az 1932-es játékok nagy sztárja Mildred „Babe” Didrikson volt, aki teljesítményével szintén segített elhomályosítani az 1928-as 800 méteres női síkfutás rossz emlékét. 1950-ben Didrikson-t választották az Amerikai Egyesült Államok legjobb sportolónőjének, azóta is a valaha élt tíz legkiválóbb sportoló között tartják számon. Sokan a férfiak és a nők között egyaránt a legsokoldalúbb, úgynevezett all-around versenyzőnek tekintik mind a mai napig, érdemes ezért röviden megemlékezni a személyéről és az eredményeiről.

Az 1911-ben, a texasi Port Arthurban született kislány szülei norvég bevándorlók voltak, akik hét sportszerető gyermeket neveltek, közülük is Mildred Ella volt a legfanatikusabb sportrajongó. Bármilyen sportot is űzött, mindig ki akart tűnni. Ritkaságnak számított tehetsége a baseballban, a környékbeli fiú játszótársak ezért adták neki a „Babe” becenevet a híres bostoni, majd New York-i férfi baseballjátékos Babe Ruth után. A fiatal Didrikson életmódja és öltözete miatt sokan támadták: nem kedvelte a lányos játékokat, szívesen viselt nadrágot, haját rövidre vágatta, igazi „tomboy” volt, de mindezzel nem igazán törődött. 1930-ban egy baseballmeccsen nyújtott teljesítménye is közrejátszott abban, hogy az egyik dallasi biztosítási ügynökség titkárnői állást ajánlott fel neki, feltételként szabva átigazolását a cég által szponzorált csapatba. Hamarosan ő lett a csapat sztárjátékosa. Ugyanebben az évben részt vett élete első atlé-

²⁷ Uo.

tikai versenyén. Az atlétika minden versenyszámát ki akarta próbálni, így szinte az összesben elindult, ötben az első helyen végzett. Ez az eredmény jogosította fel az 1932-es Los Angeles-i olimpián való indulásra. De több sportágat is kipróbált ebben az időszakban, a tenisz, a golf, a softball és a műugrás tartozott a kedvencei közé. Az olimpia előtti amerikai válogatóversenyen „történelmet írt”, ugyanis az atlétika minden versenyszámára nevezett. Első helyen végzett távolugrásban, gátfutásban, gerelyhajításban, súlylökésben, míg magasugrásban holtversenyben nyert. Az amerikai sportújságírók csak a „Supergirl” elnevezést használták, ha róla volt szó. Az 1932-es Los Angeles-i olimpián két aranyérmét akasztottak a nyakába, gerelyhajításban és 80 méteres gátfutásban, míg magasugrásban ezüstérmét szerzett. Mivel abban az időben az olimpiai sikerek nem sok anyagi haszonnal jártak, elkezdett Amerika-szerte turnézni, és mindenhol nagy sikerrel kamatoztatta fantasztikus sportképességeit: lovagolt, kosárlabda- és baseballbemutatókat tartott. 1935-ben golfversenyzőként próbálkozott, de diszkvalifikálták mint profi sportolót. 1938-ban férjhez ment George Zaharias egykori amerikai bajnok birkózóhoz és üzletemberhez. Családi támogatással így visszatérhetett az amatőr sporthoz, és 1943-tól számos golfversenyen ért el sikereket. 1953-ban rákot diagnosztizáltak nála, ennek ellenére továbbra is aktívan versenyzett. 1956-ban, negyvenöt éves korában legyőzte őt a betegség, melyről sorstársaitól eltérően nyíltan beszélt, ezzel is, hasonlóan a sportpályafutásához, úttörőnek számított a korabeli nők táborában.²⁸

Összegzés

A nők olimpiai részvételének történetét Jennifer Hargreaves három szakaszra bontja, mely szerint az első, főként a női sportolók részvételéért folytatott küzdelmek időszakát (1900–1924) a konszolidáció korszaka (1928–1948) követte, amikor is azokban a sportágakban, amelyekben többé-kevésbé elfogadottá vált a

²⁸ Victoria SHERROW: I. m. 77–79.

nők részvétele, egyre nagyobb számú versenyző szerepelhetett. A kezdeti évtizedekben a játékokon küzdeni vágyó hölgyek eleve szemben álltak azokkal a tradicionális nemi viszonyokat bástyaként védő normákkal, melyek védelmében a női sport ellenzői érvek sokaságával kívánták megakadályozni a modern játékokon való indulásukat. Az el- és befogadásért zajló küzdelemben a nők közel sem voltak egységesek, a közös fellépést nemcsak a nemzeti, hanem a nemzetközi szinten is létező véleménykülönbségek is gátolták. Miközben a viktoriánus korszak mérsékelt intenzitású női tornáját igazából a brit és az amerikai iskolákban alakították át a képzett testnevelők modern sporttá, a következő lépést, a nők nemzetközi szintű versenyzésének lehetőségét ugyanez a csoport nemhogy megteremtette volna, inkább jelentősen gátolta. Valójában a kontinentális európaiak, elsősorban a francia és a német hölgyek kitartó harcának köszönhető az, hogy ha lassan is, de a nők egyre inkább behatolhattak a tradicionálisan maszkulin territóriumba. A női sport térnyerését erősen befolyásolták a politikai és gazdasági folyamatok, a vallási tradíciók, vagy éppen a női egyenjogúságért küzdő feminista mozgalmak sporttal kapcsolatos felfogása. Abban, hogy az USA-ban kevés támogatója akadt a női versenysportnak, nagy szerepe volt például annak, hogy az első világháború utáni évtized a republikánus párt dominanciáját és a konzervatív szemléletmód „visszatérését” hozta. A korszak három republikánus elnöke, Warren Harding (1921–1923), Calvin Coolidge (1923–1929) és Herbert Hoover (1929–1933) kormányzása alatt az erős vallási befolyás, a bevándorlási tilalom, majd a bevándorlási kvóták felállítása, a társadalmi intolerancia, a sztrájkmozgalmakkal szembeni aktív fellépés és nem utolsósorban a sok vitát kiváltó szesztilalom (1920–1933) voltak leginkább a konzervatív társadalmi ideológia ismertetőjelei. Ebbe a sorba természetes módon illeszkedett a feminista mozgalom fejlődésének megtorpanása, a női versenysport háttérbe szorítása és a hagyományos női szerepek újbóli erőteljes hangoztatása. Az 1920-as és 1950-es évek közötti időszakban az egyik legnagyobb hasonlóság a feminista és a női sportmozgalom között a megosztottság volt, és ez okozta mindkettő gyengeségét. A feminista mozgalomhoz hasonlóan

ugyanis a női sportmozgalomban is két eltérő irányzat létezett. Az egyik vonal azt hirdette, hogy a nők érzelmileg különböznek a férfiaktól, gyengébbek, ezért a sportban „védeni” kell őket. Míg mások, köztük Suzanne Lenglen vagy éppen „Babe” Didrikson, úgy gondolták, hogy a nők minden szempontból egyenlők a férfiakkal, bírják a versenyzést, tehát nem szükséges óvni őket. Már csak azért sem, mert ha formálisan, törvénnyel kell „védeni” őket, ez a tény önmagában ellentmond az egyenjogúság elvének.²⁹

Ezzel szemben Európában Alice Milliat arra is figyelt, hogy ne csak a női sport gyakorlatában tegyen előremutató lépéseket, hanem elméleti oldalról is elősegítse azt. Ezért női konferenciákat szervezett: 1921 és 1936 között kilenc ilyen eseményre került sor Európa különböző nagyvárosaiban.³⁰

Az európai és az amerikai sportolónők helyzetének kontrasztja érdekes módon egyes korabeli művészeti alkotásokat összehasonlítva is jól érzékelhető. Így például a német Willy Baumeister kubista stílusú Női futó (*Female Runner*, 1925) aktját, vagy a francia Marcel Gromaire Tenisz a tengerparton (*Tennis devant la mer*, 1928) című festményét szemlélve úgy érezhetjük, hogy az európai művészek kevésbé mutatkoztak elítélőnek a női sporttal szemben – legalábbis az amerikai festőkhöz és szobrászokhoz képest, akik valójában ignorálták a nők sportjának ábrázolását. Ez elmondható az írókról is, bár F. Scott Fitzgerald 1925-ben megjelent híres regénye, *A nagy Gatsby* egyik főszereplője, Jordan Baker sikeres a gazdagok kedvelt sportágában, a golfban, de a történet szerint csalással nyeri az első nagy versenyét, és gátlástalanul becsstelen. Kétségtelenül a sportban versenyezni kívánó nők szuggesztív jellemábrázolásának amerikai változata érhető tetten ebben a karakterben.³¹

²⁹ Susan J. BANDY: *Women in Sport: An Investigation of the Relationship Between Women's Participation in Sport, Their Status in Society, and the Feminist Movement in America*. San Diego State University. 1985. Manuscript.

³⁰ Allen GUTTMANN: I. m. 168.

³¹ Uo. 156.